

Az állami díjas Jakoby Gyuláról

LÁTOGATÁS A KASSAI MESTERNÉL

A csehszlovák állami díjas Jakoby Gyula 1903. március 28-án született Kassán. Ott végezte elemi és középiskoláit. A Képzőművészeti Főiskolára Olgvai Viktor és Réti István buzdítására 1925-ben vették föl, de mindössze két és fél évet (1925–1927) töltött a Főiskola falai között mint Réti növendéke. Ugyanis nem akart tanár lenni, az ábrázoló mértant sem szerette, ezért otthagya a Főiskolát és visszament Kassára. Itt Krón Jenő jó hírű mesteriskolájában folytatta tanulmányait.

A nyilvánosság előtti első jelentősebb szereplésére – egy 1929-es szűkebb körű bemutatkozás után – 1934 tavaszán került sor Kassán. De ennél a kiállításnál is elhatározóbbnak bizonyult művészi fejlődésére az a szintén Kassán ugyanezen év szeptember 8–30. közt lezajlott kiállítás, amelyen már a neves kassai mesterekkel: Csordák Lajossal, Halász-Hradil Elemérrel együtt állított ki. Ezen a tárlaton Jakoby 16 képpel szerepelt s átütő sikerrel: a zsüri neki ítélte Kassa város nagydíját, a Masaryk Irodalmi és Művészeti Akadémia pedig egyik képét megvásárolta. – 1938. április 10–20-dika között a kassai és környéki magyar művészek a Kazinczy Társaság rendezésében a város magyar polgári iskolájában állítottak ki. Jakoby Gyula ezen is részt vett, akárcsak a pár hónap múlva, július 16-án megnyílt „A szlovákiai képzőművészet 1938” című kiállításon. Ezen Kassa városa megvásárolta Jakoby egyik képét. Budapesten a Nemzeti Szalonban 1940-ben nyílt meg a kassai Kazinczy Társaság művész tagjainak kiállítása, Jakoby erről a kiállításról sem hiányzott. Az 1942. december 8–27. között rendezett kassai csoportkiállításon 12 képpel és egy mozaikkal szerepelt. Ez utóbbi *Szent Ferencet* ábrázolta, amelynek elkészítésére Füredi Lőrinc kassai ferences atyától kapott ösztönzést. Magával a mozaikkal való foglalkozásra pedig *Déd Ferenc* festőművész biztatta. Rövidesen elkészült Jakoby Gyula *Megváltó* című mozaikja is, ezt az egyik budapesti kiállításon a magyar állam vásárolta meg.

1944–45. változásai Kassán érték, ott él és ott dolgozik azóta is. 1958-ban rendezték meg kiállítását Pozsonyban, a következő évben pedig Budapesten a Kulturális Kapcsolatok kiállítási termében, a hazai sajtó egyértelmű elismerésétől kísérve. 1967-ben a csehszlovák állam tüntette ki festészeti állami díjjal. Már korábban, 1960-ban szlovák nyelven részletes monográfia jelent meg róla, bőséges reprodukciókkal, Szaucsiny László tollából.

Jakoby Gyula pályája a hazai posztimpresszionizmus idején indult, s jelentős változások későbbi fejlődése során is csak kis mértékben állapíthatók meg. Kezdetül fogva a hétköznapiak és azok emberei érdekelték, elsősorban a dolgos kispolgárság alakjai, ezek gondjai és örömei. Sohasem állt messze az egyszerű emberektől, volt szíve a magános, elesett, üldözött emberekhez, róluk készült képeiben társadalomszemlélete világosan fogalmazódott meg. A motívumok azonban csak a kellékek szerepét töltötték be, mert a művészt nem annyira a téma tetszetősége, irodalmi oldala érdekelte, mint inkább a festői felfogás öntörvényűsége és a színérzékenység korlátlan kiélése. Ma már tudjuk, hogy csak látszólag jelentéktelenek az élet mindennapi figurái, a fagyaltárus, az utcai rendőr, az aszfaltozó, a halász, a fürdőző ember, a varrónő és így tovább. Emberábrázolása a realiztikusabb felfogástól haladt a groteszk megformálás felé, közben azonban mindig a lelki tartalmak érzékeny festői megjelenítésére törekedett. Éles emberlátása szükségképpen következett elmékedő, filozofikus hajlamából, amelynek következményeit le kellett vonnia. Ennek során érkezett meg a létértelmezés végső kérdéseig s annak vállalásáig, hogy ha végső fokon nincs is értelme a létnek, az embernek mégis emberhez méltóan kell leélnie az osztályrészül jutott életet, mert ennél okosabbat nem lehet. S Jakobyt ettől az életből-csüsségtől soha és semmi sem tudta megfosztani.

Nagy indulatait, amelyek gyakran öntötték el, képein nem expresszív lázadásban jelentkezték, inkább bizonyos oldottságban és hol tragikus, hol groteszk helyzetekben. A nehezen alkotó művészek közé tartozik, abban az értelemben, hogy sosem elégedett magával, ezért sok képe meg-

semmitisével s még többnek az átfestésével fizetett, de ezáltal jutott a művész békességre önmaga lelkiismeretével. Sokszor abbahagyja a festést, s aztán mikor újra előveszi a félkész képet, a kiteljesedés és a befejezés robbanó gyorsasággal következik be. Nem tartozik a tudatos festők közé, akik a képzeletükben már kész képpel állnak a vászon elé. Legtöbbször úgy kezdi a festést, hogy még nem tudja, hova akar eljutni, de ha célba ér, tudja, hogy milyen utat tett meg és hogy miért éppen oda kellett érkeznie. Ez a módszer sajátosan festői, amelyben az értelemnek csak annyi szerep jut, amennyi szükséges ahhoz, hogy valóban kép szülessék. Jakobynál a képek valóban úgy „születnek” s nem „kiagyaldódnak”. Ez nem azt jelenti, mintha Jakobynál a kompozíciós rend nem létezne, hanem arról van szó, hogy mint vérbéli festőnek, ezek a rendező elvek, amik a kompozíciót eredményezik, festő mivoltából magától érte-
tődnek.

Enteriőrök, tájképek, portrék, aktok, mozaikok váltogatják egymást, s különösen portrésorozata bizonyítja közvetve azt, hogy mindenben, amihez ecsetjével hozzányúl, önmagát keresi és fejezi ki. Másrészt jele ez annak is, hogy mint sajátosan lírai festő, a valóságot önmagán mélyen átszűrve, csak reá jellemző egyéni módon fejezi ki. Aktfestészetében is megőrzi a természetes szép iránti érzékét, noha egyik-másik idevonatkozó képe a bizarrságot sem nélkülözi. Formavezetésén és alakításán érzik a belső nyugtalanság. Élesen elhatárolt színteltekkel nem dolgozik, viszont kedveli a tónusok finom átmeneteit. Újabb képein a groteszk elem fanyar ironiával párosul, és síkszerűben alakítja a motívumokat, anélkül, hogy a tér éreztetéséről lemondana. – 1960 óta tucatnyi mozaikja készült, ezeknek több mint fele Kassa középületeinek falait díszíti.

A kortárs művészettel való kapcsolatai a néhol közvetlenül adódó motívum-asszociációk ellenére sem lényegesek, mert a hatásokat teljesen fölszívta s azok egyéni stílusa alakítására elhatározó befolyást nem gyakoroltak.

Műterme nincs. Lakásán a látogató szép mecenzési ládák, népi szöttesek, régi cintányérok és önkupák társaságában múzeumban érzi magát: az összes helyiségek falát a mester munkái díszítik. Képeihez valóban mint vérével festett gyermekeihez ragaszkodik s inkább nélkülözött, semhogy képeitől meg kelljen válnia. Műveiből a pozsonyi és a kassai múzeum így is jelentős anyagot mondhat a magáénak és magángyűjteményekben is sok képével lehet találkozni.

A pálya még nem zárható le, Jakoby mester dús kolorizmusából, sajátos festői egyéniségéből még sok mindenre futhatja. De a pályakép alapján az már vitathatatlan, hogy művészete szer-
ves alkotórésze a magyar és az egyetemes képzőművészetnek.

SZÍJ REZSŐ

Szabó László linómetszetei Ráckeviden

Kerek, zárt világ Szabó László művészete, a kísérletező kedv szigorú folyamatossága, intellektuális játékosága jellemzi. Szellemi fejlődésének igényes üzenetei a bemutatott linóleum-metszetek. Stilizált növény-ornamentikáit példás fegyelemmel alakítja állandó motívumokkal összefüggő grafikai sorozatokká. Tökéletes rendben vonultatja fel a fény és árnyéktömböket az eszmei kifejtés irányába. Mindehhez kedvesség, komolyság, sajátos derű, mértéktartó humor járul. Elfogódott rezignációval és bő, epikus tárgyilagossággal idézi szeretett „Debrecen”-ét. Példás szervezettséggel gyűjti egységgé a város múltját, vizuális rétegeit, otthonát, ifjúkori él-

ményeit –, a kollégium, nagytemplom, cimerlő, hajdú látványjegyeivel, mely csak az első pillanatban tűnik a formák halmazának, a motívumok zsúfoltságában hamar észrevehető a változatok centrumba tömörülő elágazásai. Felújítja bonyolult rajzi együttesében a sárkányeregető ifjúságot, régi meseélményeit, a játék csodás elemeit, a lebegő papír széllel dacoló büszke fejét, napismétlő formátumát. (*Nagy sárkány*).

Elmélyült és árnyalt irodalmi kulturáltsága érződik rajzi műfordításaiban, hiszen alapvető olvasmányélményeit szellemesen átkölti szabatos vonalrendszerre, mely egyszerre egyéni kaligráfia és követhető rajzi útjelsorozat. Ilyen